

Investerings in Balans

Thema-avond Raad d.d. 18 jan. 2024

Inhoudsopgave

- Proces tot nu toe
- Analyse
- Oplossingsrichtingen
- Conclusie

Proces tot nu toe

Opdracht, uitgangspunten, investeringsplafond en wat tot nu toe
gedaan

Opdracht Raad

- Toezegging in RIB Schuldquote (13 apr. 2023):
  - Bij het opstellen van de Kadernota en Begroting 2024 kritisch intern beoordelen of het investeringsniveau realistisch is. Dit in combinatie met het interne traject van het opstellen van teamplannen, waarbij de match wordt gemaakt tussen uitvoeringscapaciteit en ambities. Tevens gaan wij hierbij een verband leggen met werkelijk gerealiseerde investeringen in de afgelopen jaren.
  - Periodiek (4-maandelijkse) monitoring van de werkelijke investeringen t.o.v. begroting.
  - Bij het opstellen van de investeringsplanning gaan we er niet meer van uit dat alle investeringen ook in het jaar van het investeringskrediet gedaan worden, maar nemen we ook een uitvoeringsplanning op.
- Beslispunt 4.b Kadernota 2024 (7 jul. 2023):
  - Het college opdracht te geven om in de Begroting 2024 toe te werken naar een jaarlijks investeringsvolume van € 23 miljoen en hiertoe met voorstellen te komen tot aanpassingen van de lopende investeringskredieten of de nieuwe investeringen.

Uitgangspunten bij opdracht Raad

- **Organisatie & Financiën (opgave 1 CWP)**

- De verhouding tussen ambities, geld, en benodigde ambtelijke capaciteit is in balans (1.7.1):
  - De prioritering van de ambities voorleggen aan de raad en indien nodig en mogelijk scenario's voorleggen en daarbij de consequenties van eventuele keuzes in beeld brengen (1.7.1.1)
  - Het bestuursakkoord uitwerken en toetsen op haalbaarheid in een collegewerkprogramma met meetbare resultaten, en opnemen in de begroting. Heldere tussendoelen en activiteiten komen terug in de jaarlijkse begroting (1.7.1.2)

- **Gezonde Financiën (opgave 7 CWP):**

- Woonlastenstijging beperken tot kostenstijging en inflatie, niet voor nieuwe ambities (7.1.1)
- Stabiele en gezonde gemeentefinanciën en beheersing hiervan (7.2):
  - Baten en lasten zijn reëel en structureel in evenwicht (7.2.1)
  - Onze financiële ratio's voldoen aan de minimale eisen uit de financiële verordening (7.2.2)
    - Indien nodig maatregelen nemen om de ratio's op het gewenste niveau te krijgen (7.2.2.1)
  - Financiële verordening geïmplementeerd (7.2.3):
    - Voor de netto schuldquote geldt de streefwaarde van 130 % (art. 4.2)

Hoe en waarom investeringsplafond

Als de uitgaven (kasstromen) gelijk zijn aan de inkomsten blijft de schuld constant. Dit is dus voor investeringen het basisuitgangspunt, met een aantal bijstellingen daarop:

- Afschrijvingen zijn geen uitgaande kasstroom, maar wel onderdeel van de exploitatiekosten (begrotingssaldo). Dit deel van de exploitatiekosten is dus beschikbaar voor nieuwe investeringen (€ 11 miljoen).
- Indexeringen: de omvang van de begroting stijgt. Daardoor mag ook de schuld iets stijgen, dan nog blijft deze op hetzelfde percentage schuldquote (€ 5 miljoen, uitgaande van 3% index).
- Onttrekkingen en toevoegingen aan reserves zijn geen kasstroom-> jaarlijkse storting in Algemene Reserve (en andere stortingen/onttrekkingen) zorgt dat er zo'n € 2 miljoen beschikbaar is voor investeringen.
- In de periode 2023 t/m 2032 mag de schuldquote iets stijgen (2022 = 107%) met ongeveer 3% per jaar (€ 5 miljoen).

Bovenstaande bullits tellen op tot het maximum van **€ 11 + € 5 + € 2 + € 5 = € 23 mln.** investeringsplafond.

Wat tot nu toe gedaan

- Inhoud:
  - Periode van 2023-2027 vergroot naar 2023-2032 (aansluiting huidige looptijd IHP)
  - Toets gedaan op compleetheid nu bekende investeringen incl. CWP
  - Toets gedaan op mogelijk te genereren subsidies, inkomsten, e.d., voor verlaging netto investeringsvolume
  - Indexering toegepast naar basisjaar 2024 (m.u.v. investeringen Boeggolf)
  - Investeringsbedragen zijn behoudend berekend, m.a.w. eerder aan de lage kant dan aan de hoge kant
- Capaciteit:
  - Toets op haalbaarheid i.r.t. schaarse ambtelijke capaciteit kan nu pas worden opgepakt nu overzicht in beeld is

Analyse

Onvermijdelijke terugkerende investeringen

Omschrijving (netto bedragen x 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Gemiddeld
Investeringsplafond	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000
- ICT	601	850	1.189	938	319	1.302	736	837	1.414	909
- Vervangingsinvesteringen	14.760	10.220	8.328	7.573	9.994	10.444	7.444	7.444	7.444	9.295
- IHP	456	4.385	7.246	5.596	3.119	3.690	4.758	7.361	6.805	4.824
- Riool	6.293	6.537	5.333	5.279	5.279	5.279	5.279	5.279	5.279	5.537
- Afval	455	210	1.055	605	600	600	600	600	600	592
- Herijking IBOR (CWP)			3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	2.333
- MVVP Verkeersvisie (CWP)					2.100	2.100	2.100	2.100	2.100	1.167
- Investeringskrediet oplossen fietsknelpunten (externe invlieger)	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500
Subtotaal	23.064	22.702	26.651	23.490	24.911	26.914	24.417	27.121	27.142	25.157
Vrij beschikbare ruimte	- 64	298	- 3.651	- 490	- 1.911	- 3914	- 1.417	- 4.121	- 4.142	- 2.157

NB Bedragen zijn exclusief de investeringsbedragen vanuit de Boeggolf, exclusief incidentele investeringen CWP, exclusief incidentelle Externe Invliegers, en exclusief incidentele investering Rembrandtbrug

Inkomsten en subsidies ter compensatie

Omschrijving (netto bedragen x 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Totaal
- Brandweerkazerne Harmelen		2.091									2.091
- Brandweerkazerne Zegveld		2.028									2.028
- Brandweerkazerne Kamerik				2.500							2.500
- MVVP verkeersvisie: investeringen						1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	7.000
- Oostelijke Randweg (2032-2041)										5.250	5.250
- Project Eilandenkade A'damlaan			500								500
- Realisatie uitgraven kasteelgracht				1.000							1.000
- Vrijgevallen bij realisatie werkelijk vs. begroot 2022-2023	1.198										1.198
- Snelfietspaden		3.065									3.065
- Aanleg busbaan Stationsweg		197									197
- Verkeersmaatregelen 2021	782										782
- Aanleg ongelijkvloerse kruising Steinhagenseweg		684									684
- Ontsluiting kassengebied Harmelerwaard			3.779								3.779
Totaal	1.980	8.065	4.279	3.500	0	1.400	1.400	1.400	1.400	6.650	30.074

Totale investeringsopgave 2023-2032 (peildatum dec. 2023)

Omschrijving (netto bedragen x 1.000)	Investeringsopgave								
	Regulier	Boeggolf	CWP	Externe Invliegers	Totaal Bruto Investeringsopgave	Correctie	Totaal Netto Investeringsopgave	Investerings- plafond	Saldo (overschrijding)
Jaarschijf t/m 2023		25.664			25.644	- 1.980	23.684	23.000	684
Jaarschijf 2024	28.264	30.655	1.635	4.299	64.853	- 8.065	56.788	23.000	33.788
Jaarschijf 2025	27.442	12.655	7.786	1.725	49.607	- 4.279	45.328	23.000	22.328
Jaarschijf 2026	28.651		13.696	2.850	45.197	- 3.500	41.697	23.000	18.697
Jaarschijf 2027	27.090		5.196	1.000	33.286	0	33.286	23.000	10.286
Jaarschijf 2028	22.311		35.696	500	58.507	- 1.400	57.107	23.000	34.107
Jaarschijf 2029	21.314		8.696	500	30.510	- 1.400	29.110	23.000	6.110
Jaarschijf 2030	18.817		8.696	500	28.013	- 1.400	26.613	23.000	3.613
Jaarschijf 2031	21.521		7.196	500	29.217	- 1.400	27.817	23.000	4.817
Jaarschijf 2032	21.542		13.696	500	35.738	- 6.650	29.088	23.000	6.088
Subtotaal	216.952	68.974	102.293	12.374	400.593	-/- 30.074	370.519	230.000	140.519

Nog niet begrote ambities

- Oostelijke randweg (resterend gedeelte vanaf 2033: PM)
- Poort van Woerden m.n. Stationsgebied (PM)
- Harmelerwaard (PM)
- ...

Oplossingsrichtingen

Meerdere knoppen om in balans te komen

Clustering Keuzes:

1. Hoe kunnen we omgaan met eventuele verruiming van de schuldquote?
2. Welke extra gemeentelijke inkomsten kunnen we genereren?
3. Welke (vervangings) investeringen kunnen worden versoberd?
4. Welke investeringen wettelijk zijn niet noodzakelijk?
5. Welke investeringen kunnen getemporiseerd?
6. Welke investeringen kunnen worden uitgesteld?
7. Nieuwe projecten en/of initiatieven parkeren tot er (structureel) vrije ruimte is binnen een jaarschijf passend binnen het investeringsplafond

Randvoorwaarde:

- Toets bijgestelde investeringsbegroting op haalbaarheid i.r.t. ambtelijke capaciteit (opgave 1.7.1 CWP)

Optie 1: schuldquote tijdelijk verruimen

Er zijn manieren waarop we met investeringsplafond om kunnen gaan.

- Met een investeringsvolume van € 23 miljoen per jaar stijgt de schuldquote tot 2030 naar 130%. Dit is 'signaalwaarde 1' uit de Financiële Verordening. Bij ongewijzigd volume stijgt dit door met 3%-punt per jaar, dus 136% in 2032 en 150% in 2037.
- Als gekozen wordt voor signaalwaarde 2 (150%) in 2030, dan kan het jaarlijkse investeringsplafond € 4 miljoen hoger worden (€ 27 miljoen) tot 2030. Daarna is een forse reductie nodig om schuldquote constant te houden of weer te laten dalen naar signaalwaarde 1.

Optie 2: extra investeringsruimte creëren

Extra vrije financiële ruimte in begroting geeft extra investeringsruimte. Daardoor kan investeringsplafond worden verhoogd. Algemeen geldt dat elke extra euro begrotingsoverschot een extra euro aan investeringsruimte geeft.

Mogelijkheden zijn:

- ophoging percentage OZB waarbij ophoging met 1% = € 160.000 extra inkomsten genereert (*art. 12 ruimte is ca. 12% = € 1,9 mln. structureel*)
- verlaging netto lasten exploitatie door op taken te bezuinigen
- verhoging inkomsten door groei aantal inwoners:
  - elke 1.000 inwoners extra is netto € 100.000 aan extra inkomsten
  - het betreft wel een maatregel die pas op lange termijn kan worden geëffectueerd (vanaf 2028 jaarlijks netto groei met 1.000 inwoners per jaar)

Optie 3: Investeringsen versoberen

We zien nu geen versoberingsmogelijkheden omdat:

- Investeringsbedragen (o.a. sportvelden e.d.) zijn sober en doelmatig meerjarig uitgewerkt
- Gehanteerde indexeringen zijn aan de lage kant
- Enkele incidentele uitzondering daargelaten

De verwachting is dat herijking beeld en kwaliteitsnormen openbare ruimte (IBOR) tot kostenstijgingen gaat leiden. Deze discussie volgt vanaf eerste kwartaal dit jaar met de raad (startnotitie). In deze presentatie is wel met een indicatief bedrag gerekend.

Optie 4: Niet noodzakelijke investeringen

De gemeente heeft volledige keuze vrijheid met betrekking tot al dan niet overgaan tot investeringen die wettelijk niet noodzakelijk zijn. Op dit moment levert deze optie een keuzeruimte van ca. € 75 mln. op. investeringen die hier onder vallen zijn o.a.:

- vernieuwbouw Zwembaden, Scholenburch, oostelijke randweg, Rembrandtbrug, verduurzaming gemeentelijk vastgoed, etc.

Optie 5: Temporiseren

- Voor investeringen voor jaren 2028 t/m 2032 is eventuele temporisering geen optie, met uitzondering van enkele investeringen CWP, te weten:
  - Herijking IBOR aanvullend investeringsbedrag vanaf 2026 langzaam laten ingroeien met € 150.000/jaar voor periode van 20 jaar → achterstand blijft groeien, noodzakelijke incidenten via Algemene Reserve
- Conclusie:
  - Deze draaiknop speelt voor de korte termijn investeringsruimte vrij door de ingroei te vertragen, voor de lange termijn geen besparing op investeringsvolume.

Resume potentie keuzeopties

Omschrijving (netto bedragen x 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Totaal
1. Schuldquote tijdelijk verruimen			- 4.000	- 4.000	- 4.000	- 4.000	- 4.000	- 4.000	5.000	5.000	- 14.000
2. Extra investeringsruimte creëren *			- 1.920	- 1.920	- 1.920	- 2.020	- 2.120	- 2.220	- 2.320	- 2.420	- 16.680
3. Investeringsruimte versoberen											0
4. Niet Noodzakelijk	- 13.217	- 7.572	- 13.200	- 15.581	- 5.000	- 12.500	- 2.500	- 2.500	- 1.000	- 2.250	- 75.320
5. Temporiseren				- 2.850	- 2.700	- 2.550	- 2.400	- 2.250	- 2.100	- 1.950	- 16.800
6. Uitstellen											0
7. Nieuwe investeringen parkeren											0
<i>Subtotaal</i>	- 13.217	- 7.852	- 19.120	- 24.351	- 13.620	- 21.070	- 11.020	- 10.970	- 420	- 1.620	- 122.981
<i>Saldo overschrijding</i>	684	32.416	22.328	18.697	10.286	34.107	6.110	3.613	4.817	6.088	140.519
Resterend saldo overschrijding	- 12.533	26.256	3.208	- 5.654	- 3.334	13.037	- 4.910	- 7.357	4.397	4.468	17.538

* Deze bedragen zijn exclusief eventueel vrij te spelen middelen in de exploitatie t.b.v. creëren extra investeringsruimte

Realisatie investeringen 2018-2022

<i>Jaar (bedragen keer € 1.000)</i>	<i>Begroot</i>	<i>Gerealiseerd</i>	<i>Investerings- plafond</i>	<i>Overschrijding pla- fond i.r.t. realisatie</i>	<i>Niet-uitgevoerd</i>	<i>Percentage doorschuiven</i>
2018	74.301	41.278	23.000	16.278	33.023	44%
2019	50.020	32.383	23.000	9.383	17.637	35%
2020	29.453	21.089	23.000	- 1.911	8.364	28%
2021	45.283	16.342	23.000	- 6.658	28.941	64%
2022	53.347	19.140	23.000	- 3.860	34.207	64%

- Jaarlijks begrote investeringen circa € 50 miljoen (inclusief doorgeschoven uit voorgaande jaren), waarvan de helft daadwerkelijk gerealiseerd wordt (o.a. Gemeentehuis, randwegen A12, etc.)
- Voornamelijk verklaard door projecten en scholen die meerdere jaren doorschuiven (bijv. R. de Jagerschool (2018), Brandweerkazernes (2021) en Politiekantoor (2021), waarvan de uitvoering nog (grotendeels) nog plaats moet vinden
- Ook vertraging bij 'reguliere vervangingen'
- Blijft dus punt van aandacht om:
  - investeringsplanning realistischer te krijgen en beter te sturen op de realisatie van voorgenomen investeringen.
  - zorg te dragen dat de beschikbare ambtelijke capaciteit op orde is i.r.t. de vastgestelde ambities

Conclusie

Balans niet mogelijk zonder keuzes

Conclusie:

- ***Het is binnen de gestelde uitgangspunten CWP niet mogelijk om voor de periode 2023-2032 een investeringsbegroting op te stellen waarbij de vastgestelde ambities, beschikbaar gesteld geld en beschikbare ambtelijke capaciteit in balans zijn:***
  - We overschrijden het maximale netto investeringsplafond van € 230 mln. met een bedrag van € 140 mln.
  - De gemiddelde jaarlijks belasting van de cyclische investeringen van € 25,2 mln. (ICT, IBOR, IHP, Riool en Afval) overschrijdt het jaarlijkse investeringsplafond van € 23 miljoen met een gemiddeld bedrag van € 2,2 mln.
  - Er is circa € 100 miljoen aan ambities die nog niet financieel vertaald zijn in de huidige meerjarenbegroting
- ***Er zijn diverse mogelijkheden om balans te herstellen:***
  - Investeringsruimte creëren (door tijdelijk soepeler omgang met normen, bezuinigingen in exploitatie of OZB verhoging)
  - Schrappen of temporiseren van grote investeringen
- ***Problemen zijn belangrijk en urgent maar (nog) niet acuut***
  - Realisatie en prognose liggen nog te ver uit elkaar, mede door nog niet op orde zijn van realisatiekracht organisatie
  - Sturen op realisatie en nauwkeuriger begroten zijn cruciaal

Vervolg

Bestuurlijk Vraagstuk en Vervolgproces

Bestuurlijke uitdaging

In balans komen lukt niet met de inzet van één of enkele van de voorgestelde knoppen. De politieke vragen zijn:

- *Hoe gaan we om met de boegwolf investeringen?*
- *In welke mate is er bereidheid om de streefwaarde schuldquote (tijdelijk) los te laten?*
- *In welke mate is er bereidheid niet noodzakelijke investeringen terug te draaien?*
- *In welke mate is er bereidheid om overige ambities uit het bestuursakkoord/CWP te heroverwegen?*
- *In welke mate is er bereidheid het voorzieningenniveau te versoberen om hiermee ruimte in de exploitatie vrij te spelen?*
- *Is er bereidheid de OZB te verhogen ten behoeve van extra investeringsruimte?*
- *In welke mate willen we de opgave woningbouw substantieel vergroten t.b.v. grondopbrengsten en structurele inkomsten?*

De te maken keuzes en de mate waarin vergen nog een toets op haalbaarheid van deze keuzes i.r.t. beschikbare ambtelijke capaciteit.

Tussentijdse maatregelen

Noodzakelijk te nemen tussentijdse maatregelen:

- (Nieuwe) wettelijke taken blijven we uitvoeren
- Tijdelijk “on hold” zetten alle investeringen én nieuwe opdrachten exploitatie die:
  - nog niet in uitvoering zijn
  - nog niet voorbij onoverkomelijk besluit zijn
  - zonder onoverkomelijke consequenties kunnen worden stopgezet
- Alleen investeringen en/of exploitatie in situaties waarin veiligheid in het geding dan wel sprake is van acute noodsituaties accorderen, per geval bekijken a.d.h.v. op te stellen checklist

Vervolgstappen

- Uitvoeren integrale afweging exploitatie en investeringen op inhoud, financiën en capaciteit (conform opgave 1.7.1.1 CWP en vgl. MAG sociaal domein):
  - prioriteitsscenario's vormgeven a.d.h.v. huidige dienstverlening, beleidskaders en CWP
  - prioriteitsscenario's scoren op doel en effect, euro's, capaciteit, consequentie(s) indien niet doen
  - is meerjarig proces gedurende deze coalitieperiode en wellicht (deels) volgende coalitieperiode
  - vergt nieuw handelingskader hoe omgaan met investeringsbegroting en uitvoeringsplanning
- In maart een bijeenkomst plannen om met elkaar afspraken te maken hoe bovenstaand vraagstuk in de P&C-cyclus te laten landen
- Bij kadernota 2025 (jun. 2024) eerste besluitvormingsronde op hoofdlijnen en bij begroting 2025-2028 (nov. 2024) eerste nader uitgewerkte besluitvorming ter uitvoering, daarna jaarlijkse update en bijstelling via methodiek Plan-Do-Check-Act als onderdeel van reguliere P&C-cyclus